

Úkoly č. 5

Téma: Právo a spravedlnost

Úkol č.1

Materiální pojetí spravedlnosti

Přečtěte si pozorně následující úryvek:

"Rovné právo je tu tedy (*jde o fázi, kterou Marx nazývá socialismem*) - v zásadě - stále ještě buržoazní právo, ačkoli zásada a praxe už nejsou spolu na štitu, zatímco při směně zboží dochází ke směně ekvivalentů jen v průměru, a ne v každém jednotlivém případě. Přes tento pokrok nepřekračuje toto rovné právo stále ještě buržoazní meze. Právo výrobců je úměrné práci, kterou dodávají; rovnost tkví v tom, že se měří stejným měřítkem, prací. Ale jeden člověk je tělesně nebo duševně zdatnější než druhý, a dodá tedy za tutéž dobu více práce nebo může pracovat déle; a práce, má-li být měřítkem, musí být určena co do rozsahu nebo co do intenzity, jinak by přestala být měřítkem. Toto rovné právo je nerovným právem za nerovnou práci. Neuznává třídní rozdíly, protože jeden jako druhý je jen dělníkem, uznává však mlčky nestejné individuální nadání a tím i pracovní schopnost dělníků jako přirozené výsady. Je to tedy co do svého obsahu právo nerovnosti jako každé právo.... Dále: jeden dělník je ženatý, druhý není; jeden má víc dětí než druhý atd. atd. Při stejném pracovním výkonu, a tedy i stejném podílu na společenském spotřebním fondu dostává tedy jeden fakticky víc než druhý, jeden je bohatší než druhý atd. Aby se právo vyvarovalo všech těchto nesrovnalostí, muselo by být spíš nerovné než rovné.

Tyto nesrovnalosti jsou však nevyhnutelné v první fázi komunistické společnosti, která po dlouhých porodních bolestech právě vyšla z kapitalistické společnosti. Právo nemůže být nikdy na vyšším stupni než ekonomická struktura a jí podmíněný kulturní vývoj společnosti.

Ve vyšší fázi komunistické společnosti, až už jednotlivci nebudou v zotročujícím područí dělby práce a až tedy zmizí i protiklad mezi duševní a tělesnou prací, až práce nebude pouhým prostředkem k životu, nýbrž stane se sama první životní potřebou; až s všestranným rozvojem jednotlivců vzrostou i výrobní síly a všechny zdroje sdruženého bohatství potečou plným proudem - teprve pak bude možno plně překročit úzký obzor buržoazního práva a společnost bude moci vepsat na svůj prapor: Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb!

a) Pokuste se krok za krokem rekonstruovat Marxovo vysvětlení nerovného práva

b) Marx považuje za kritérium distributivní spravedlnosti v přechodní fázi vývoje spravedlivé společnosti práci. Rozhodněte, zda může být práce kritériem spravedlivého odměňování v moderní globální společnosti

c) Kritériem spravedlivého rozdělování je podle Marxe až rozdělování podle potřeb? Jak rozumíte tomuto kritériu? Je to vůbec možné? Co vy na to?

Úkoly č.2

Přečtěte si následující ukázkou:

Rakouský ekonom F.A.Hayek tvrdí, že "nemůže existovat žádný test, kterým bychom mohli objevit, co je "sociálně spravedlivé", protože neexistuje žádný subjekt, jenž by se takové nespravedlnosti mohl dopustit, a neexistují žádná pravidla individuálního chování, jejichž dodržování v tržním v tržním řádu by jednotlivcům a skupinám zajišťovalo postavení, které by se nám jako takové... jevílo spravedlivé. "Sociální spravedlnost" nepatří do kategorie omylů, nýbrž do kategorie omylů, podobně jako je termín "morální kámen". "

a) Souhlasíte s tímto názorem? Pokud ano, pokuste se krok za krokem rekonstruovat argumenty, na základě kterých Hayek odmítá sociální spravedlnost

b) Pokud s tímto názorem nesouhlasíte, uveďte proč; resp. kde se Hayek dopustil podle Vás chyby atd.

c) Jak rozumíte pojmu "sociální spravedlnost".

Úkol č. 3

Procedurální spravedlnost

"- Uvedu nyní v předběžné podobě oba principy spravedlnosti, o nichž jsem přesvědčen, že by byly zvoleny v původním stavu.(...) První formulace obou principů zní takto:

První: Každá osoba má mít stejné právo na co nejširší systém základních svobod, které jsou slučitelné s obdobnými mi svobodami pro jiné lidi.

Druhý: Sociální a ekonomické nerovnosti mají být upraveny tak, aby

a) se u obou dalo rozumně očekávat, že budou k prospěchu kohokoli, a

b) byly spjaty s pozicemi a úřady přístupnými pro všechny.

...

- "Ve formulaci druhého principu se nacházejí dva víceznačné výrazy, totiž "k prospěchu kohokoli" a "přístupnými pro všechny". (...) Obecně komentováno, vztahují se tyto principy primárně, jak jsem již řekl, na základní strukturu společnosti. Mají určit přisuzování práv a povinností a usměrnit rozdělování sociálních a ekonomických statků. Jak naznačuje jejich formulace, předpokládají tyto principy, že lze sociální strukturu rozdělit ve dvě víceméně ohraničené části. První princip se vztahuje na jednu z nich a druhý na zbývající.

- Rozlišujeme tedy mezi oněmi aspekty společenského systému, které definují a zabezpečují stejné občanské svobody, a těmi, které definují a zavádějí sociální a ekonomické nerovnosti. Základními občanskými svobodami jsou - zhruba řečeno - politická svoboda (právo volit a být volen do veřejných funkcí) spolu se svobodou slova a shromažďování; svoboda svědomí a myšlení; osobní svoboda spolu s právem na (soukromé) vlastnictví; a ochrana před neodůvodněným zatčením a vězněním, jak je to vymezeno pojmem zákonnosti. V souladu s prvním principem mají tyto svobody platit stejně pro všechny, neboť občané spravedlivé společnosti mají mít stejná základní práva.

- Druhý princip se v první aproximaci vztahuje na rozdělování příjmů a bohatství a na strukturu organizací, co do odlišných pravomocí a odpovědností a soustavy příkazů. Rozdělení bohatství a příjmů nepotřebuje být stejnoměrné, ale musí být k prospěchu každého, a všem musejí být přístupné mocenské pozice a vládní úřady. Uplatnění druhého principu tkví v tom, že pozice zůstávají otevřeny, a pak za tohoto omezení jsou sociální a ekonomické nerovnosti utvářeny tak, aby byly k prospěchu každého člověka."

a) Na základě úryvku interpretujte Rawlsovo pojetí uvedených principů.

b) Určete, zda by bylo možné na základě těchto principů navrhnout opatření zabráňující diskriminaci např. etnických menšin.

c) Pokuste se na základě těchto principů navrhnout základní "kroky" reformy českého školského systému, pokud si myslíte, že je jeho reforma nutná;

Úkol č. 4

V USA byla v 70. letech zavedena tzv. affirmative action, která měla zabránit rasisticky motivované segregaci. Tento termín se v našem prostředí překládá jako "pozitivní diskriminace".

a) Pokuste se vysvětlit význam slova: "pozitivní diskriminace";

b) Co je diskriminace?

Úkol č.5

Analyzujte následující případ: Věc Petrovic proti Rakousku

Ke skutkovému stavu

Stěžovatelem je rakouský státní příslušník, pan A. Petrovic. V únoru 1989 se jeho ženě narodilo dítě. Krátce po porodu nastoupila zpět do práce, zatímco její manžel se vzal rodičovskou dovolenou, aby se mohl o dítě starat. V dubnu 1989 požádal pracovní úřad o poskytnutí příspěvku na rodičovskou dovolenou. Jeho žádost byla zamítnuta s odůvodněním, že podle zákona mají na tento příspěvek nárok pouze ženy.

V srpnu 1989 pan Petrovic podal proti tomuto rozhodnutí stížnost k Ústavnímu soudu s tím, že je v rozporu s principem rovnosti a rovněž s čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Ústavní soud 12.12.1991 rozhodl, že se stížnosti nebude zabývat, jelikož vzhledem k jeho judikatuře nemá dostatečnou naději na úspěch.

a) Uveďte, jaký problém představuje tento případ.

b) Pokuste se dát odpověď na tyto otázky: i) bylo rozhodnutí Ústavního soudu spravedlivé?

ii) Pokud ne, která práva p. Petrovice nebyla respektována?

c) Pokuste se odhalit (pojmenovat) příčinu diskriminace p. Petrovice.

